

Právnická fakulta MU 2018
MPV I – 1. a 2. předn.

Specifika MP
Subjekty MP

Jen pro osobní studijní potřebu

Specifika mezinárodního práva

Stát jako subjekt a objekt
mezinárodního práva

Pojem (definice) MP

- souhrn **pravidel právně závazných**
- **i zde platí: pravidla stanovená a vynutitelná státy (modifikovaně)**
- pravidla upravující **vztahy mezi státy** a dalšími subjekty mezinárodních vztahů
- Stát: musí to být **stát jako suverén**, nikoli stát jako soukromoprávní osoba (obchodník)
 - stát – stát
 - stát – mez. org.
 - mez. org. – mez. org.
 - stát – jiný subjekt MP

Úvodní poznámky

- názvosloví (MPV – MP)
- „vnější právo státní“
- „mezinárodní“
- ius gentium (právo národů v římském právu)
-----> ius inter gentes (právo „mezi národy“)

Státy a mezinárodní společenství

- Státy jsou suverénní entity
- Státy = rovné entity, směřují k uplatňování absolutní suverenity - ale nutná koexistence
- **Mezinárodní společenství** = systém, v němž **koexistují a spolupracují** jednotlivé státy
- Suverenita nemůže být „absolutní“ = stát není podřízen jinému státu, ale musí respektovat totéž u jiných, tedy zaručovat totéž jiným státům
- Je třeba respektovat minimální **pravidla fungování systému států** = mezinárodního společenství
- + rozvoj tohoto systému

Koordinační charakter MP

- proto převažuje povaha koordinační (rovnost elementů na rozdíl od práva vnitrostátního)
- Jednotlivý stát a jeho společnost: systém kompaktní a **hierarchizovaný** (stát-jednotlivci)
- Mezinárodní společenství nemůže být hierarchizováno (suverenita)

MP z hlediska věcného obsahu

- Grotius - „zakladatel mezinárodního práva“
 - 1625 - *De iure belli ac pacis (O právu války a míru)*
 - 1609 - *Mare Liberum (Svobodné moře)*
- válečné právo dnes jen zlomkem
- „mírové“ právo = „normální, běžné“ MP
- část obecná a zvláštní, „odvětví“

DŮLEŽITOST HISTORICKÉHO VÝVOJE

- Nejprve regulace mocenských aspektů (dělba vlivu)- Řecko, Řím, až po 17. století - vedení války
- obchod, konzulové
- Vestfálský mír: rovnováha mezi evropskými mocnostmi (1648)
- **Vznik moderního státu – suverenity (17. – 18. stol.)**
- Organizace Evropy v diplomatickém smyslu („civilizovanou“ formou): Vídeňský kongres (1815) - Rusko, Rakousko, Prusko, později i Francie a Anglie
- 2. pol. 19. st.: do popředí i jiné oblasti než politika (ekonomika - duševní vlastnictví)
- Po 1.sv.v.: udržení míru - Společnost národů
- **MP = systém právních pravidel, která regulují vztahy mezi státy jakožto nezávislými subjekty**
- Tato historie je zcela jiná než historie vzniku vnitrostátních právních systémů

Specifika mezinárodního práva

- **1. KOORDINAČNÍ CHARAKTER**
MP vyplývá ze **zásady**
svrchované rovnosti států,
která je jeho základem

Zásada svrchované rovnosti

- **SVRCHOVANOST (SUVERENITA)**

- nezávislost na jiné moci uvnitř i vně
- přirozené vymezení
- dobrovolné omezení (EU x kolonie)
- územní výsost = výlučný výkon suverenity státu na svém území - výjimky

- **ROVNOST**

- rovná práva, výjimky

Specifika mezinárodního práva - 2

D ů s l e d k y :

- **2.** Není **centralizovaná normotvorba**
- **3.** Není **autoritativní orgán**, který by závazně **rozhodl o porušení práva** a stanovil sankce
- **4.** Chybí **centralizovaný systém donucení**

Specifika mezinárodního práva - 3

- **Decentralizované donucovací prostředky:**
 - bez použití síly (retorze, přerušování styků)
 - s použitím síly (sebeobrana, akce RB)
- **5. Prameny** – také právo nepsané
- **6. Subjekty** – původní, odvozené, jednotlivci (?)

Specifika mezinárodního práva - 4

- **7. Předmět úpravy:** i oblasti nenáležející žádnému státu
- **8. Rozvojový charakter** – vývoj (jednotlivci-?)
- **9. Procesní právo - ?**

Zvláštnosti mezinárodního práva

S h r n u t í :

- **Pro vnitrostátní právo je nadřazenou mocí stát.**
- **U mezinárodního práva nadřazená moc chybí.**
- **Státy jsou v MP tvůrci a adresáti norem.**
- **Zcela decentralizovaný systém bez mocenského centra.**

PROČ JE MP SKUTEČNĚ NEZBYTNÉ - 1

- Mezinárodní společenství je SYSTÉM.
Objektivní potřeba regulace vnitřního uspořádání systému.
- *Je vázanost mezinárodním právem totéž co faktická efektivní vynutitelnost?*
- Některé normy nejsou vynutitelné ani ve vnitrostátním právu a přesto jsou závazné!

PROČ JE MP SKUTEČNĚ NEZBYTNÉ - 2

- 1. Státy jsou si jakožto suveréni **vědomy, že MP potřebují**, aby fungoval systém ve kterém existují = mezinárodní společenství.
- 2. Státy ve svých ústavách recipují MP - **vyjadřují svou vázanost**.
ÚSTAVA ČR:
 - Článek 1 : (2) Česká republika dodržuje závazky, které pro ni vyplývají z mezinárodního práva.
 - Článek 10: Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu ...
- 3. Proč státy **uzavírají MS**, proč mezi sebou vedou **diplomatická jednání**?
- 4. Proč existují **mezinárodní organizace** založené na MP a fungující podle MP?
- 5. Proč **národní soudy států aplikují mezinárodní právo**, zejména smlouvy?

Subjektivita v mezinárodním právu

- způsobilost k právům a povinnostem
- způsobilost k právně relevantnímu chování
- normotvorná způsobilost (ne vždy)

Rozsah:

- plná subjektivita (stát) (celé MP)
- částečná subjektivita (mezinárodní org.) (část MP)
- marginální subjektivita (jednotlivec) (výj.)

Subjektivita – 2

- trvalost (dočasnost)
- zdroj (**obecné** nebo **partikulární** MP)
- **původnost:**
 - **původní** (primární – na základě obecného MP): státy, povstalci, n-o hnutí
 - **odvozená:** mezinárodní organizace, jednotlivci
 - **podle okolností:** zvláštní politické útvary, města (hist.)

STÁT - ZNAKY - ÚZEMÍ - ÚZEMNÍ VÝSOST

- 1. ÚZEMÍ
 - pozemní část, mořský prostor, 3 rozměry
 - enklávy a poloenklávy, nesouvislost, zámořská území (místo kolonií)
 - hranice - vedení, delimitace (mapy), demarkace (terén)
 - stabilní a demarkovaná hranice není podmínkou
- 2. OBYVATELSTVO
 - vlastní občané: občanství původní, nabyté - řídí se jen právem příslušného státu
 - cizinci a bezdomovci
- 3. ORGANIZACE STÁTNÍ MOCI (VLÁDA)
 - nezáleží na režimu, záleží na efektivitě, co když neovládá celé území?
 - SUVERENITA
 - nezávislá moc, ale respektující totéž u jiných států
- 4. ZPŮSOBILOST VSTUPOVAT DO MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ

Území státu

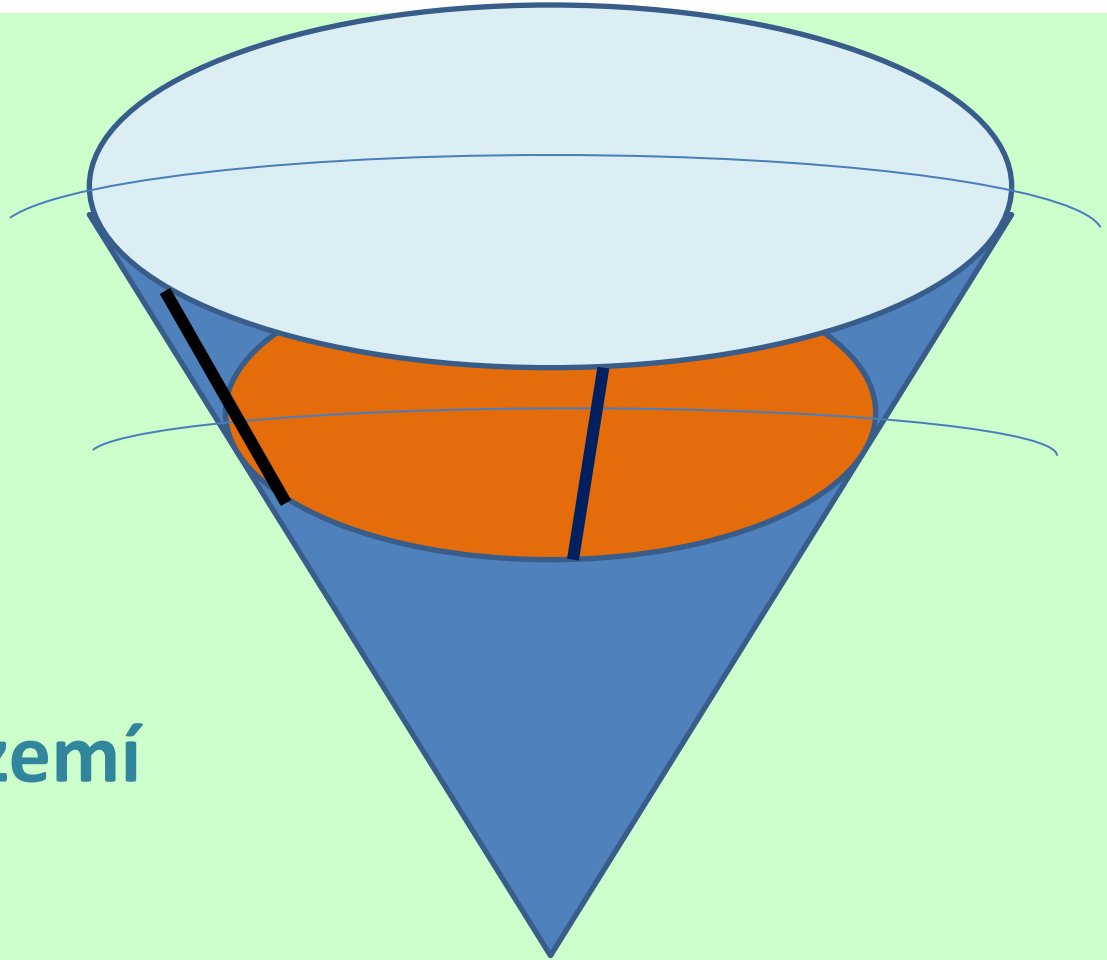
kosmický prostor

vzdušný

prostor do 100 km

povrch země

podzemí

Pobřežní vody (12 mil)

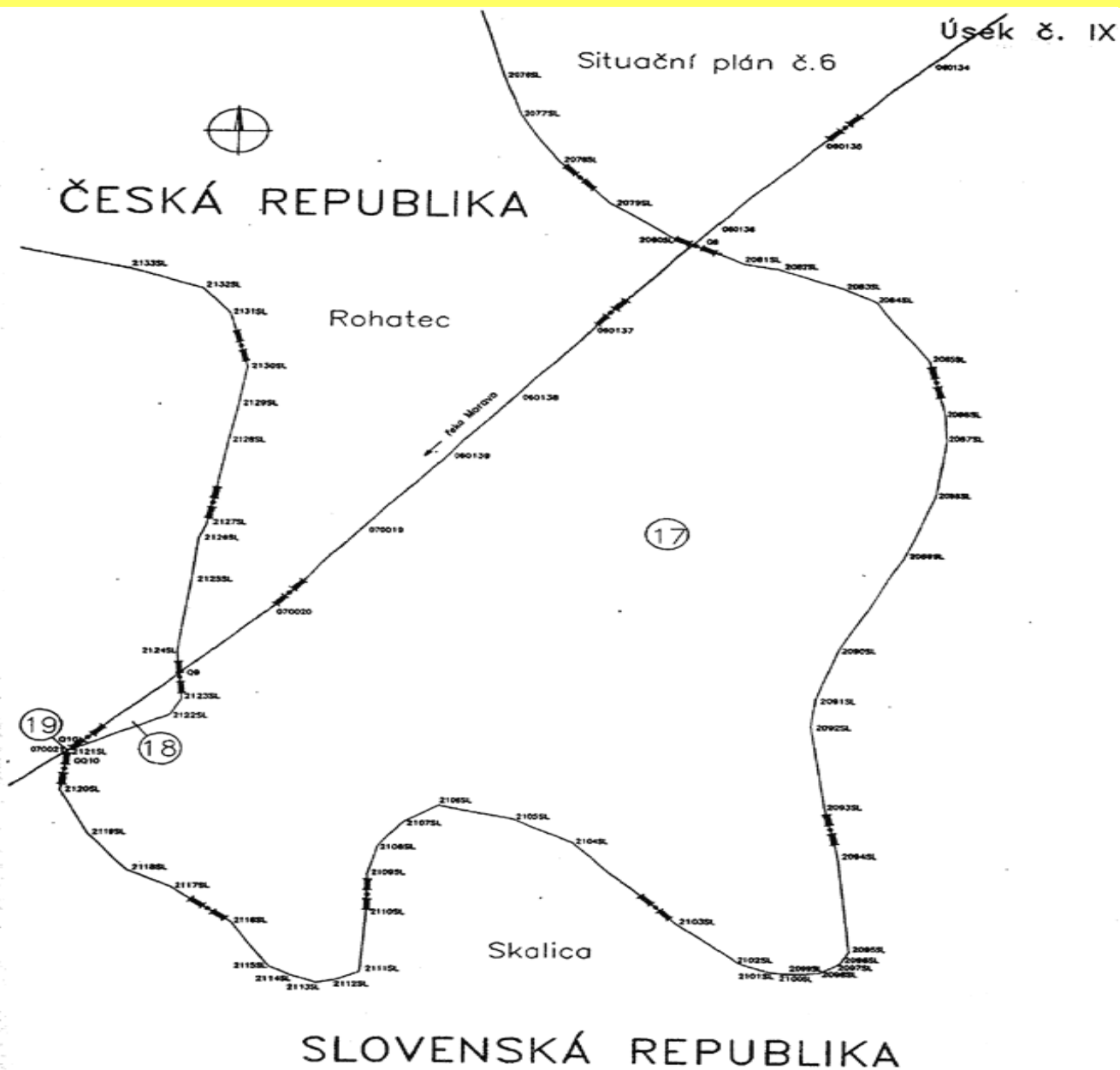
Průběh státní hranice

- dohoda mezi oběma státy nebo rozhodnutí mezinárodního orgánu
- přírodní hranice (orografické):
 - hřebeny pohoří, rozvodí
 - vodní tok – střed (splavného) koryta
- umělé vytýčení suchozemské hranice:
 - jakkoliv podle potřeb (terén, komunikace)
 - geometrická hranice
 - astronomická hranice
- mokrá a suchá hranice, mořská hranice
- pohyblivá hranice

Astronomická hranice Aljaška - Kanada

Delimitace hranice (mapa)

1 : 2000

Demarkace – hraniční sloupy

Demarkace – hraniční kámen

Demarkace - hraniční kameny

Střídavé hraniční kameny

Hraniční plot USA - Mexiko

Státní moc

- ORGANIZOVANÁ VEŘEJNÁ MOC
- nezávislá na jakékoli jiné moci vně i uvnitř
- nemusí jít o faktickou schopnost ubránit se útoku jiného státu
- efektivita moci
- ----- 8 3 18 -----

Způsobilost vstupovat do mezinárodních vztahů

- neuznaný stát – charakter státu je sporný (Severokyperská turecká republika)
- vyhlášení nezávislosti (1983)
- viz dále uznání státu

Vznik a zánik státu

- **Způsoby vzniku států**
 - a) secese: odtržení části území státu a vytvoření nového nezávislého státu (Kosovo)
 - b) rozpad nebo rozdělení státu na několik nových států (Československo, SSSR, Jugoslávie)
 - c) spojení několika států v jeden nový stát (SSSR, Jugoslávie, Itálie)
 - d) prvotní okupace – ustavení nového státu na území nepodléhajícím suverenitě žádného státu a nepodléhajícím žádnému mezinárodnímu režimu – USA („na zelené louce“) – dnes jen teoreticky
 - e) vyhlášení samostatnosti - dekolonizace (Alžírsko)
- **Zánik státu:** zánikem suverénní státní moci na určitém území a vůči určitému obyvatelstvu – nahrazení jinou suverénní státní mocí
- **Způsoby zániku státu**
 - a) inkorporace – včlenění jednoho státu do jiného státu (Německá demokratická republika do Spolkové republiky)
 - b) spojení s jiným státem a vytvoření nového (viz výše bod c)
 - c) rozpad na části (viz výše bod b) – zároveň vznikají nové státy

Třídění států v MPV

- **podle rozsahu suverenity**
 - plně suverénní
 - s programově omezenou suverenitou (EU)
 - závislé (kolonie apod.)
- **podle učlenění (vnitřní struktury)**
 - jednotné (event. autonomní útvary)
 - federace vnitrostátní a mezinárodní (ústava)
 - konfederace (mezinárodní smlouva)

Územní výsost

- kompetence územní a osobní
- **Ize vykonávat suverenitu (jurisdikci státu) mimo své vlastní území (a naopak)?**
- výlučnost = ÚZEMNÍ VÝSOST
- důsledky: zákaz vměšování obousměrně (příklady vměšování: každý akt, který je výkonem státní moci - např. doručení soudní písemnosti) (na vlastním území lze - vymáhání placení pokuty)
- - zahrnuje výlučný výkon státní moci vůči osobám, věcem a skutečností na vlastním území
- - výkon svých pravomocí (EU = výjimka) - legislativní, správní, soudní, donucovací

Územní výsost - výjimky

- OMEZENÍ územní výsosti (jurisdikce státu):
 - univerzální (pokojný průjezd teritoriálními vodami),
 - partikulární (služebnosti, zvláštní prostory),
 - specializovaná pravidla MP (dipl. a konzul. právo),
 - povolení ad hoc (kontrola na letištích, hraniční přechody)
 - (Schengen: právo pronásledování),
 - mezinárodní trestní soudy (smlouva)

Personální výsost a imunita státu

- - výlučnost osobní (personální výsost):
diplomatická a konzulární ochrana
- - lodi a letadla nad volným mořem
- STÁT NEMŮŽE BÝT BEZ SVÉHO SOUHLASU
PODROBEN PRAVOMOCI STÁTU JINÉHO
(IMUNITA STÁTU)
- absolutní x funkční

UZNÁNÍ STÁTU

- STÁTY SE mění - vznik, zánik (slučování - rozdělování- secese)
- **Uznání státu**
- existující stát **bere na vědomí**, že nově vzniklý útvar je suverénním státem a rovnoprávným subjektem MP (deklaratorní prvek)
- a zároveň **projevuje vůli vstoupit s takovým státem do právních vztahů**, které jdou dále než základní práva a povinnosti států (konstitutivní prvek)
- **retroaktivní účinek** – vztahuje se k okamžiku vzniku nového státu
- **Uznání vlády**: jen při neústavní změně, ovládá-li většinu území nebo alespoň je-li taková pravděpodobnost
- Libye - stát existoval pořád, vláda se změnila

UZNÁNÍ STÁTU

- - **uznání de iure** – plné, konečné a neodvolatelné
- - **uznání de facto** – omezené a prozatímní – může vést k založení jakéhokoli právního poměru, který jde nad míru základních práv a povinností států, lze ho kdykoli odvolat nebo nahradit uznáním de iure, státy užívají, pokud potřebují rychle upravit svůj poměr k novému státu a přitom nemají důvěru k jeho trvání (případně si jeho existenci nepřejí)
(Severokyperská turecká republika)

Forma uznání

- FORMA: VÝSLOVNÉ, NEVÝSLOVNÉ
- **uznání podle formy:**
- - **výslovné** – každý formální akt, kterým uznávající stát přímo vyhlašuje svou vůli druhý stát uznat
- - **mlčky (konkludentní)** – oficiální akt uznávajícího státu implikující uznání nového státu (uznání jeho vlády, uzavření dohody, ne ale společná účast na mezin. konferenci, v mezin. organizaci, ani podpis mnohostranné mezinárodní smlouvy)
- nevýslovná forma:
 - diplomatické vztahy: ano
 - bilaterální smlouvy obecné povahy: ano
 - bilaterální smlouvy speciální: ne
 - strana mnohostranné smlouvy: ne
 - členství v OSN: ne
 - uznání vlády zpravidla výslovné (politická podpora)

Uznání - pokračování

- Kritéria uznání státu: právní - uvedené znaky (Montevidejská úmluva) + okolnosti vzniku + politické
- **UZNÁNÍ VLÁDY: *efektivnost, stabilita*** (a taky ta formální vláda)
- většinou kritéria politická
- DE FACTO A DE IURE:
- uznání vlády:
 - de facto - alespoň určitý vliv,
 - de-iure - trvalý a pevný vliv
- Lze de iure uznat i vládu, která kontroluje jen část území nebo je v exilu!

Uznání - teorie

- Uznání státu:
- - **konstitutivní teorie** = uznání vytváří stát a dodává mu právní subjektivitu (?) (uznání ze strany koho-?)
 - **pozor: neuznaný stát není podroben obecnému MP?**
 - někdo uznal, někdo neuznal - co to znamená?
- - **deklaratorní teorie** = praxe států - retroaktivní efekt - nevadí
 - *nelogičnost: neuznané skutečné státy*

proto zavrhneme toto dělení – Uznání státu je spíš politická, ne právní otázka

NELZE UZNAT STÁT, který vznikl cestou porušení mezinárodního práva

Příklady uznání

- Taiwan - politicky
- Kypr
- Abcházie, Jižní Osetie
- FYROM
- Kosovo - vznik nebyl protiprávní (MSD)
- Palestina - nečlenský stát OSN
- Uznání vlády: Libye, Ukrajina

Přehled neuznaných států

- **Státy uznané jen některými státy**

- **Abcházie** od 1992 (uznawana przez 4 państwa członkowskie ONZ: RF, Nauru, Nikaraguę i Wenezuelę + 4 neuznawane)
- **Jižní Osetie** od 1991 (uznawana przez 4 państwa członkowskie ONZ: RF, Nauru, Nikaraguę i Wenezuelę + 6 neuznawanych)
- **Severní Kypr** od 1974 (uznawany przez 1 państwo członkowskie ONZ: Turcję)
- **Kosovo** od 2008 (uznawane przez 105 państw członkowskich ONZ)
- **Tajwan** od 1949 (uznawany przez 19 państw członkowskich ONZ oraz przez Stolicę Apostolską) ([spíš se jedná o uznání vlády](#))

- **Státy neuznané, de facto kontrolující své území**

- **Náhorní Karabach** od 1991; = část Azerbejdžanu – uznány 2 neuznáv.
- **Podněstří** od 1990; = část Mołdawii – uznané 3 neuznáv.
- **Somaliland** od 1991; = část Somalii

- **Území nevyjasněné povahy**

- **Palestina** (uznawana jako państwo przez ONZ (państwo-*obserwator* w ONZ) i niektóre państwa, Palestynę uznaje ponad 100 państw, z czego część, w tym Polska, uznaje za podmiot prawa międzynarodowego Palestyńskie Władze Narodowe, a nie państwo palestyńskie)
- **Západní Sahara** od 1976 (w 2013 uznawana przez 51 państw jako niepodległe państwo, pełnoprawny członek Unii Afrykańskiej, większość terenów pozostaje pod správou Maroka)
- **Doněcká lidová rep.** – uzn. Jižní Osetií a LLR (navzájem)
- **Luganská lidová rep.** – uzn. Jižní Osetií a DLR (navzájem)

Sukcese státu

- *Vídeňská úmluva o sukcesi států* ve vztahu k **mezinárodním smlouvám** – 1978 (platnost 1996)
- *Vídeňská úmluva o sukcesi* ve vztahu k majetku, aktivům, dlohům – 1983 (neplatí)
- ***Mezinárodní smlouvy***: obecně přechod na sukcesora, kromě:
 - lokalizovaných
 - polouzavřených a uzavřených
 - dočasných

Sukcese smluv - pokračování

- **mnohostranné:** otevřené – notifikace,
ostatní – souhlas protistran
- **dvoustranné:** sukcese singulární, nikoli
univerzální – musí být akceptace prohlášení
druhou stranou (dohoda o nástupnictví)
- plná volnost nového státu naložit se smlouvami
(tabula rasa)

Mezinárodní organizace

- **členové:** státy nebo mezinárodní organizace
- **pojmové znaky:**
 - zřízeny mezinárodní smlouvou
 - odvozená subjektivita
 - relativně trvalé
 - vlastní orgány
 - usilují o dosažení cílů podle zřizovací smlouvy

Organizační struktura mezinárodních organizací

- **„Shromáždění“** – zastoupení všichni členové, rozhodovací pravomoc
- **„Výbor“**, **„Rada“** – výkonný orgán, vyjadřuje společný zájem mezinárodní organizace
- **sekretariát** – výkonně technický orgán
- **(orgán pro řešení sporů)**

Jednotlivec jako **marginální** subjekt MP

Získání subjektivity:

- vlastním úkonem podle MP (lidská práva)
- úkonem státu nebo mezinárodního orgánu
(mezinárodní trestní právo)

Nepatrný rozsah působivosti (jen být účastníkem řízení)